

УРОК 14

Тема. Історія реквієму та літургії.

6 клас

Мета. Ознайомити з особливостями жанрів реквієму та літургії, історією їхнього розвитку в музичному мистецтві, ознайомити учнів з творчістю В.А. Моцарта та Л. Дичко.

Розвивати вміння учнів уважно слухати хорову вокально-інструментальну музику та знаходити на слух характерні ознаки реквієму та літургії, розвивати вміння висловлювати власні музичні враження від прослуханих творів, розвивати вміння сприймати музичні твори релігійного змісту.

Виховувати інтерес до слухання класичної вокально-інструментальної музики та виконання дитячих пісень сучасних композиторів.

Тип уроку: комбінований, урок заглиблення в тему.

Обладнання: музичний інструмент, програвач, ілюстрації до музичного твору та пісні, портрет композитора В.А. Моцарта, Л. Дичко.

Основні поняття для засвоєння: характерні ознаки жанру літургії, реквієму; історія розвитку жанру літургії, реквієму; духовна музика; літературна основа духовних творів; композиційна будова (форма) літургії та реквієму.

Твори, що вивчаються на уроці:

В. А. Моцарт. «Lacrimosa» з «Реквієму» у виконанні Мюнхенського філармонічного оркестру й хору.

Л. Дичко. «Святий Боже» з «Урочистої літургії» у виконанні хору «Світич» Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя.

«Дружать музика і діти» (сл. М. Плячковського, муз. Ю. Чичкова).

Хід уроку

1. Вхід під музику В.А. Моцарта. Організаційний момент. Мотивація до кавчання.
2. Новий матеріал для засвоєння. Бесіда з учнями про творчість В.А. Моцарта та історію й легенди створення реквієму.

В.А. Моцарт був придворним композитором у Відні. Він багато писав на замовлення аристократів і для власних виступів. Часто про нього пліткували.

Наприклад, унікальний твір «Реквієм» оточений легендою, в якій уже неможливо відділити реальність від міфу.

Замовлення написати заупокійну месу надійшло Моцарту в липні 1791 року анонімним листом. Як з'ясувалося набагато пізніше, замовником «Реквієму» був музичний аматор, граф Франц фон Вальзегг, який частенько привласнював собі чужі музичні твори. Цей твір він замовляв для виконання на згадку про свою покійну дружину.

Один із міфів розповідає про незвичайний випадок із життя Моцарта.

Тяжким для композитора став 1791 рік. Лікарі Констанци, його дружини, радили їй поїхати до Бадена на лікування мінеральними водами. Незадовго до її від'їзду в дім постукав незнайомиць, одягнений у чорне, і сказав Моцарту: «Я прийшов до Вас, пане, за дорученням одного поважного чоловіка. Він нещодавно втратив близьку людину, яка назавжди залишиться для нього святою, та просить написати на згадку про неї твір». Композитор погодився, але не зміг назвати термін його завершення, ніби щось відчуваючи... На це чоловік у чорному сказав: «Вкладіть у цю справу весь свій талант — ви маєте за честь працювати для великого шанувальника музики». І зник...

Моцарт розпочав роботу над «Реквіємом», але твір давався важко — на заваді ставали хвороба та заклопотаність, тож доводилося працювати з великими перервами. Композитору здавалось, як він зізнавався, що цю заупокійну месу він пише наче для себе. Моцарт так і не встиг завершити «Реквієм»...

Рукопис закінчується на восьмому такті *Lacrimosa*. Цей запис був зроблений ним 4 грудня, а 5 грудня композитор помер.

Оскільки «Реквієм» був замовним, на прохання Констанци його завершили учень і друг сім'ї Франц Ксавер Зюсмайер та знайомий композитора Йозеф Ейблер. Перше виконання твору відбулося 14 грудня 1793 року у садибі замовника, графа фон Вальзегга у передмісті Відня.

Незвичайні обставини замовлення композиції та написання цієї заупокійної меси незадовго до ранньої смерті Моцарта спричинили виникнення численних міфів.

Реквієм — траурна заупокійна меса в римо-католицькій церкві, а також музичний жанр, написаний у формі та на тексти заупокійної меси. У виконанні реквієму беруть участь хор, оркестр та солісти.

Оскільки традиційно в католицькій церкві богослужіння велося латинською мовою, текст «Реквієму», за винятком *Kyrie eleison*, також складений латиною. У православних церквах подібною за значенням є панахида, проте остання значно відрізняється від реквієму за формою. Спочатку реквієм виконувався одноголосно (в унісон), а вже з **XV** ст. стали з'являтися багатоголосні обробки цих мелодій. У **XVII—XVIII** ст. реквієм перетворився на велику циклічну форму для хору, солістів та оркестру.

3. Музичне сприймання. *В.А. Моцарт. «Lacrimosa» з «Реквієму» у виконанні Мюнхенського філармонічного оркестру й хору.*

4. Аналіз музичного твору.

- ✓ Розкажіть про особливості звучання хору в реквіємі.
- ✓ Які голоси та інструменти вам вдалося розпізнати у музичному творі?
- ✓ Охарактеризуйте засоби виразності реквієму.

- ✓ Яке враження справила на вас ця музика?
- ✓ У чому, на вашу думку, полягає особливість реквієму?
- ✓ Чим він відрізняється від інших вокальних творів?

5. Музичне сприймання. Л. Дичко. «Святий Боже» з «Урочистої літургії» у виконанні хору «Світлич» Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя.

6. Аналіз музичного твору.

- ✓ Розкажіть про особливості звучання хору в цьому творі.
- ✓ Порівняйте твір Л. Дичко із «Реквіємом» В.А. Моцарта. Чим вони схожі? Чим відрізняються?
- ✓ Охарактеризуйте засоби виразності хорового виконання.
- ✓ Яке враження справила на вас ця музика?

7. Відомості про особливості жанру літургії.

Літургія, Божественна літургія або Свята літургія — традиційна назва Служби Божої у православній та греко-католицькій церквах, а точніше — богослужіння з приношенням Святих Дарів. Свята літургія займає в згаданих церквах центральне місце. У традиційному християнстві вірять, що у Святій літургії хліб і вино, освятившись, переміняються на Тіло і Кров Христа Спасителя. У музиці літургія — це великий циклічний хоровий твір для почергового співу соліста і хору або двох частин хору, які наче ведуть діалог. Цей принцип виконання називають *антифонним співом*.

Співи літургії поділяються на незмінні, які виконуються завжди, і змінні, що виконуються до певних свят. За релігійними джерелами, літургії започаткував Ісус Христос на Тайній вечері.

(Споглядання репродукції Леонардо да Вінчі «Тайна вечеря»).

Літургія (грец. дослівно — загальнонародна справа) — урочисте богослужіння у християн східного обряду, під час якого поєднуються читання, спів та молитви; в музиці — великий циклічний хоровий твір духовної тематики.

Звертання Лесі Дичко до жанру літургії пов'язане із загальним інтересом вітчизняних композиторів до духовної тематики. Для неї жанр літургії важливий — він передає і зберігає досвід українського культового співу, тісно пов'язаний з національним характером, самобутністю української історії. Композиції її літургій до кінця не нагадують ні храмову музику, ні музику з концертного залу. Літургію «Святий Боже» композитор написала на український варіант тексту. Тема цього твору — єднання людини зі Всесвітом. У ньому оспівано природу, як

у фольклорних обрядових піснях. Твір Л. Дичко чітко відображає поетичні бачення нашого народу.

8. Фізкультхвилинка «Створюємо ліричний настрій».

9. Розспівування. Поспівка. Вправи для розвитку музичного слуху та голосу (за вибором вчителя).

10. Виконуємо пісню. «Дружать музика і діти» (сл. М. Пляцковського, муз. Ю. Чичкова).

11. Виконання творчого завдання до пісні.

Уявіть себе разом з однокласниками в сучасній студії звукозапису. Виконайте пісню хором, а тоді оберіть солістів для кожного куплету і заспівайте знову.

Увімкніть диктофон і запишіть спів своїх друзів. Оцініть сольне виконання. У кого вийшло найкраще?

12. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія.

- ✓ Про які музичні жанри ми говорили сьогодні на уроці?
- ✓ Творчість яких композиторів вивчали?
- ✓ Які міфи про «Реквієм» В.А. Моцарта вам запам'яталися?
- ✓ У чому полягає унікальність жанрів літургії та реквієму?
- ✓ Розкажіть про свої враження від уроку.

13. Домашнє завдання.

Послухайте музику вдома. Чи є серед прослуханих творів зразки духовної музики? Поміркуйте, чим відрізняється сучасна музика від творів В.А.Моцарта.

14. Вихід з класу під музику В.А. Моцарта.